

Siromaštvo je diskriminacija

Maja Grubišić |

8. prosinca 2022.

Foto: pexels.com

Skupština UN-a je 2021. godine raspravljala o **uključivanju izraza "siromaštvo" u zakon protiv diskriminacije**, a na prijedlog posebnog izvjestitelja za ekstremno siromaštvo i ljudska prava, belgijskog odvjetnika Oliviera De Shuttera. On je istaknuo kako *siromaštvo nikada neće biti iskorijenjeno dok mu se dopušta da se širi i ograničava pristup obrazovanju, stanovanju, zapošljavanju i socijalnim beneficijama onima koji ih najviše trebaju*. Definirajući siromaštvo kao negativan stereotip i prepreku u korištenju prava istaknuo je kako **siromašne osobe doživljavaju niz diskriminacija**, primjerice poslodavci strože ocjenjuju njihove životopise, stanodavci im odbijaju iznajmiti stanove, siromašniji učenici još u osnovnoj školi dobivaju drugačije savjete o srednjoškolskom obrazovanju i niz drugih primjera diskriminacije temeljene na siromaštvu.

U Izvješću Pučke pravobraniteljice za 2021. godinu stoji kako je broj zaprimljenih pritužbi za diskriminaciju temeljem imovnog stanja među općom populacijom u porastu, najčešće u područjima pristupa dobrima i uslugama te rada i zapošljavanja. Siromašni su najdiskriminiranija skupina u društvu, a romska zajednica dio je te skupine. Također, u Izvješću se navodi kako je upravo **romska etnička manjina najdiskriminiranija**: *Čak 46 posto Roma živi u prostorno izoliranim i izdvojenim naseljima, u kojima su uvjeti stanovanja, dostupnost komunalnih i infrastrukturnih usluga i opremljenost kućanstva iznimno slabi, a sadržaji primjereni djeci i mladima u mnogima, nažalost, ne postoje. Imaju brojne poteškoće s pristupom obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti pa im je i drastično smanjena mogućnost zapošljavanja.* Nadalje, istraživanja baznih podataka objavljena u publikaciji *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo – istraživanje baznih podataka* pokazala su da gotovo cijelo romsko stanovništvo u Hrvatskoj (93 posto) ima dohotke ispod nacionalnog praga siromaštva, više od polovice članova kućanstva (62 posto) je nezaposleno, a udio plaćenog rada u Hrvatskoj je najniži među državama članicama EU-a. Položaj djece u takvim obiteljima i kućanstvima također pokazuje iznimnu socijalnu nejednakost i manjak elementarne osnove za prirodno i zdravo odrastanje te za ostvarivanje i poštivanje dječjih prava. Prema spomenutim istraživanjima u Hrvatskoj 81.2 posto djece u dobi do 15 godina živi u riziku od siromaštva, veliki postotak djece živi u neodgovarajućim uvjetima stanovanja koji ponegdje onemogućavaju i pravilno održavanje osobne higijene, primjerice 78 posto živi u vlažnim uvjetima, 33.3 posto u nedovoljno osvijetljenim i mračnim prostorima, 48.3 posto bez kupaonice i 43.8 posto bez odgovarajućeg sanitarnog čvora.

Uloga žene, kao majke i domaćice, u takvim uvjetima znatno je otežana, pa je položaj Romkinja posebno težak. *U romskoj zajednici koja je mahom tradicionalno i patrijarhalno organizirana i strukturirana Romkinje drže sva četiri ugla kuće što zapravo znači da su daleko više opterećene od kućanica i domaćica iz većinskog stanovništva. Na njima je cjelokupna briga za djecu, često se radi o većem broju djece, za starije i nemoćne, za kompletno kućanstvo. Uza sve to, Romkinje su i socijalno isključene jer su zbog loših obrazovnih rezultata i nezavršene osnovne škole, a zatim i srednje škole*

izolirane u svojim zajednicama. Njih 80 posto nikada nije sudjelovalo u bilo kojem procesu na tržištu rada. **Bez Romkinja, dakle, romske zajednice nemaju budućnost, a najveći teret siromaštva i isključenosti je na njihovim leđima**, rekla je **Suzana Kunac**, sociologinja i aktivistica te glavna istraživačica na projektu "Prikupljanje i praćenje baznih podataka za učinkovitu provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma" Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH te recentno voditeljica projekta Saveza Roma u Republici Hrvatskoj "KALI SARA" "Obrazovane Romkinje – O snažene romske zajednice!". Objasnila je kako uzimanjem u obzir svih elemenata siromaštva dolazimo do jasnog zaključka da siromaštvo stvara zatvoreni krug iz kojeg Romkinje mogu izaći samo uz zajedničko, sinhronizirano djelovanje više društvenih aktera. *U vrlo ranoj dobi djevojčice i djevojke se udaju odnosno ulaze u kohabitacijske partnerske odnose i mlade rađaju. To je svojevrsna inicijacija u svijet odraslih i doprinos obitelji na način da kroz dječje doplatke i druga socijalna primanja, na koja imaju pravo kao majke, priskrbuju određena mjesečna financijska sredstva. Time djevojka doprinosi novoj obitelji u koju je ušla udajom, ali i svojoj staroj obitelji koja je više ne mora hraniti i snositi druge, makar i minimalne, financijske troškove za nju. Sa svakim novim djetetom doprinos zajednici kroz socijalne naknade je zagarantiran, a ta se primanja također raspodjeljuju na više članova u začaranom krugu siromaštva u kojem uvijek nedostaje.*

Obrazovanje romskih djevojčica i djevojaka jedan je osnovnih elemenata osnaživanja, a odnosi se na edukaciju o važnosti pohađanja redovnog sustava osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja u procesu izgradnje vlastite osobnosti, osamostaljivanja i postizanja ekonomske nezavisnosti, ali i na (za sada) izvaninstitucionalnu edukaciju o rodnoj ravnopravnosti, reproduktivnom zdravlju, seksualnim pravima, prevenciji spolno prenosivih bolesti i planiranju obitelji jer su to oni sadržaji koji nedostaju u svim aspektima. *Do tih sadržaja djevojčice ne mogu doći kroz školski obrazovni program, neće ih naći prezentirane na cjelovit i smislen način u medijima, neće ih naći u obitelji, a sa svojim vršnjakinjama dijele samo isto ograničeno znanje*, kaže Kunac i objašnjava: *Taj cijeli prostor koji se tiče ženskog zdravlja i ogromnih promjena koje se događaju u životu djevojčica*

tijekom procesa adolescencije neophodan je da bi shvatile što im se događa, kakvu ulogu te promjene imaju na ukupno zdravlje, što im se događa u trudnoći i koju odgovornost imaju kao majke prema novorođenom djetetu. Također, trudnoćom i porodom one pokreću cijeli niz novih posljedica koje će se tek dogoditi u njihovom životu. Iz neznanja ulaze u brak ili partnersku kohabitaciju pa onda dolazi i do maloljetničke trudnoće čime postaju ranjivije i izloženije rodno uvjetovanom nasilju, a iz te situacije vrlo teško mogu izaći jer su u odnosu ekonomske ovisnosti te zbog nedostatka formalnog obrazovanja nisu konkurentne na tržištu rada.

Koncept osnaživanja Romkinja u sebi sadrži više dimenzija, kao što su sigurnost, političko osnaživanje, društveno i ekonomsko osnaživanje i naravno obrazovanje za koje je potrebno riješiti cijeli niz preduvjeta da bi ono uopće moglo biti učinkovito realizirano. **Obrazovanje je zapravo nadogradnja koja zahtjeva čvrstu baznu konstrukciju**, govori Kunac i objašnjava: *Treba riješiti infrastrukturu u naseljima, osigurati pristup interneta, malu urednu sobicu u kojoj mogu čitati, pisati domaći rad i učiti, omogućiti im da ne moraju hodati kroz blato do škole, da imaju pristup knjižnici, kinu i drugim društvenim i kulturnim sadržajima, a svi ti segmenti uključeni su u osnaživanje.* To ističe i saborski zastupnik Veljko Kajtazi koji je često i redovito prisutan na terenu i koji problem položaja Romkinja sagledava cjelovito i traži isto takvo rješavanje.

U svom govoru održanom na okruglom stolu "Kako izaći iz zatvorenog kruga siromaštva" održanom u studenom 2022. u Čakovcu u sklopu kampanje "Obrazovane Romkinje – jaka zajednica" zastupnik Kajtazi je naglasio kako je važno da je i sama romska zajednica putem romskih predstavnika izrazila jasno slaganje s vizijom potrebe za povećanim obrazovanjem djevojčica te kako su se uključile i državne institucije, ali smatra da još uvijek ne postoji dovoljna uključenost lokalnih samouprava i uprava, a koje su ključne za stvarne promjene na terenu. *Predstavnici Vijeća romske nacionalne manjine na nivou općina, gradova i županija te predstavnici romskih udruga uključili su se u projekt osnaživanja Romkinja Saveza Roma "KALI SARA" te su nakon edukacija sve više motivirani za promjene u zajednici vezane uz maloljetničke*

brakove i prerano rađanje jer razumiju da se bez toga cijela romska zajednica nastavlja kretati unutar zloćudnog kruga siromaštva, mlade Romkinje time se opet udaljavaju od obrazovanja te one neće moći doprinijeti ni budućem obrazovanju svoje djece. Još uvijek ostaje problem u lokalnim sredinama koje ne poduzimaju dovoljno na sustavnom rješavanju segmenata koji su uvjet za učinkovitu integraciju Roma u hrvatsko društvo, rekao je Kajtazi.

U lokalnim sredinama čak 46 posto Roma živi u prostorno izoliranim i izdvojenim naseljima, u kojima su uvjeti stanovanja, dostupnost komunalnih i infrastrukturnih usluga i opremljenost kućanstava iznimno slabi. Problem obrazovne segregacije i dalje je prisutan, a petina romske djece u Hrvatskoj školuje se u potpuno etnički segregiranim razredima. **Govorimo o zanemarenosti i isključenosti koja rezultira kognitivnim, mentalnim i intelektualnim siromaštvom.** Djevojčice iz Međimurja, primjerice isključene su iz svih kulturnih i društvenih tokova, žive u izdvojenim naseljima, idu u škole u kojima su gotovo svi učenici romske nacionalnosti, a njih 30 posto pohađa nastavu po posebnim programima. Nisu im dostupna ni kina ni biblioteke, rijetko odlaze u obližnje veće gradove, a o posjeti izložbama, muzejima ili kazalištima da i ne govorimo. Pamtim rečenicu jednog starijeg Roma iz Međimurja s kojim sam razgovarala tijekom provođenja istraživanja baznih podataka koji mi je rekao 'Znate vi što je to, kad nema ekonomije, nema ni kulture', što u 'prijevodu' znači mi bismo si rado platili prijevoz do obližnjih gradova i ulaznice za kino, ali nemamo s čime. To pojmu siromaštva, pored ekonomske, dodaje novu dimenziju. Osim što nema dovoljno novca za prehraniti sva usta, za platiti režije i za ugraditi WC, u kući **nema znanja koje bi se generacijski prenosilo**, a koje bi tim djevojčicama osiguralo razumijevanje mnogih životnih procesa, objasnila je Suzana Kunac.

Iz brojnih projekata kojima su u fokusu maloljetnički brakovi i trudnoće, koje provode svjetske organizacije poput UNICEF-a, globalnog partnerstva Girls Not Brides, u koji je uključeno 350 organizacija civilnog društva iz više od 60 zemalja, te Međunarodnog centra za istraživanje žena, siromaštvo je prepoznato kao jedan od glavnih uzroka maloljetničkih brakova i trudnoća. Prema podacima iz istraživanja koje je za UNICEF provela talijanska

organizacija Innocenti Resarch Centre te ih objavila u publikaciji *Rani brakovi – djeca supružnici*, udaja maloljetnih djevojčica i djevojaka za puno starije muškarce, primjerice u siromašnim zajednicama istočne i južne Azije smatra se osiguranjem njene ekonomske budućnosti, u siromašnim selima u Egiptu djevojke se udaju za puno starije muškarce iz naftom bogatih bliskoistočnih zemalja, a u Ugandi i Somaliji česti su slučajevi u kojima roditelji za muževe svojih kćeri biraju muškarce zaposlene u policiji vjerujući da će tako dobiti nekoga tko će brinuti za njihovu sigurnost i obiteljsku čast.

Percepcija braka, gledajući kroz ekonomski faktor, može se promatrati kao pokušaj roditelja da svom djetetu omoguće bolji život u novoj zajednici, a djevojčice i djevojke, u nedostatku drugih mogućnosti brak prihvaćaju kao jedino moguće rješenje jer nisu sposobne donijeti kvalificiranu odluku o svom bračnom partneru i o implikacijama samog braka.

Kako izaći iz zatvorenog kruga siromaštva kad osim materijalnih poteškoća postoji i snažna socijalna isključenost siromašnih pojedinaca i društvenih skupina? Suvremeni pristupi rješavanju ovog multidimenzionalnog problema fokusiraju se na mjere i programe koji uključuju one na koje se odnose s ciljem da se izbjegnu stereotipizacije, ali i da se upotrijebi njihova kreativnost, snaga i mogućnosti na koje se oni sami mogu osloniti.

Ideološke i svjetonazorske postavke ne smiju biti razlog usporavanja procesa koji nude rješenja, a događa se da su upravo takve okolnosti razlog što ne dolazi do većih iskoraka u razrješavanju ključnih problema siromašnih čak i onda kada su resursi dostupni.

Objavu ovog teksta podržala je Agencija za elektroničke medije u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti